

RIIHIMÄEN KAUPUNKI
YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄ
YMPÄRISTÖKÄSIKIRJA

Ympäristötiimi 1.9.2004, päivitetty 4.4.2014
Ympäristöpolitiikka hyväksytty 13.1.2014
Yhteiset merkittävät ympäristönäkökohdat päivitetty 19.9.2013

SISÄLLYS

1	Johdanto ympäristöjärjestelmätyöhön.....	3
2	Ympäristöjärjestelmään liittyvää sanastoa	5
3	Ympäristöpolitiikka ja -päämäärät	5
3.1	Riihimäen kaupungin ympäristöpolitiikka	5
3.2	Ympäristöpolitiikan ja -päämäärien päivittäminen	7
4	Yhteiset ympäristönäkökohdat ja niiden seuranta.....	8
4.1	Yhteiset merkittävät ympäristönäkökohdat	8
4.2	Yhteisten ympäristönäkökohtien tarkkailu ja seuranta	8
4.3	Kaupungin ympäristövaikutusten tarkkailu ja seuranta	8
5	Kaupungin ympäristöraportti	8
6	Järjestelmän toteuttamisen vastuut	9
7	Vuosittainen työ hallintokunnissa	10
7.1	Ympäristönäkökohdat työn pohjana.....	10
7.2	Normaalin toiminnan hallinta.....	10
7.3	Ympäristöohjelmien laatiminen ja muut kehittämisskeinot.....	10
7.4	Ympäristöohjelmat osana talouden ja toiminnan suunnittelua ja seurantaa.....	10
7.5	Työ tytäryhteistöissä	11
8	Koulutus ja viestintä	11
8.1	Koulutus.....	11
8.2	Tiedotus	12
8.3	Aloitteiden ja kyselyiden käsittely.....	12
9	Asiakirjojen hallinta	12
10	Järjestelmän kehittäminen	13
10.1	Johdon katselmus	13
10.2	Auditoinnit	13
10.3	Ympäristökatselmuksset.....	13
10.3.1	Alustava ympäristökatselmus.....	13
10.3.2	Ympäristökatselmuksen päivittäminen	13
11	Poikkeavat tilanteet ja hätämenettelyt.....	14
11.1	Valmius ja toimiminen hätätilanteissa	14
11.2	Poikkeamat ja korjaavat toimenpiteet	14

Liitteet

Ympäristöjärjestelmän toimintamalli Liite 1	18
---	----

RIIHIMÄEN KAUPUNGIN YMPÄRISTÖKÄSIKIRJA

1 Johdanto ympäristöjärjestelmätyöhön

Riihimäen kaupungin ympäristöjärjestelmä on työväline kaupungin sisäisessä ympäristöasioiden hallinnassa. Järjestelmä noudattaa soveltuvin osin kansainvälisen ISO 14001 -standardin vaatimuksia.

Järjestelmän ytimenä on kaupunginvaltuuston vahvistama ympäristöpolitiikka ympäristöpäämäärineen. Poliitiikka ja päämäärät ohjaavat kaupungin merkittävimpien ympäristönäkökohtien, eli ympäristöön vaikuttavien toimien, huomioon ottamista toiminnassa ja päätöksenteossa.

Hallintokunnat laativat vuosittain ympäristöpolitiikkaa tukevat ympäristöohjelmat osana talouden ja toiminnan suunnittelua. Ympäristöpolitiikan toteutumista seurataan vuosittain ympäristöraportissa, joka käsitellään tilinpäätöksen yhteydessä. Kerran valtuustokaudessa julkaistaan laajempi ympäristöraportti, vuosittain hiukan suppeampi ympäristöraportti. Myös hallintokunnissa vuoden aikana saavutetut tulokset kirjataan vuosittain ympäristöraporttiin.

Koko ympäristöjärjestelmän kehittämisessä oleellista on säännöllisesti tehtävä ylimmän johdon katselmus. Katselmuksen tuloksia käytetään apuna päivitettäessä kaupungin ympäristöpolitiikkaa ja päätettäessä järjestelmän kehittämistarpeista. Alemman tason johdon katselmuksat ovat oleellisia hallintokuntien ja toimintojen ympäristöasioiden kehittämisessä.

Kaupunki ohjaa kaupunkikonserniin kuuluvien tytäryhtiöiden toimintaa konserniohjeilla, joihin myös ympäristöasioiden hallinta on sisällytetty.

Ympäristöhallintajärjestelmän ydinosa ja niiden väliset vuorovaikutussuhteet on kuvattu Riihimäen kaupungin ympäristöjärjestelmäkaaviossa (kuva 1) ja toimijakaaviossa (kuva 2). Järjestelmän niveltymisen osaksi kaupungin kokonaissuunnittelua on esitetty toimintatapa ympyrässä (kuva 3). Järjestelmän periaate esitetään ympäristöjärjestelmän toimintamalli kaaviossa liite 1.

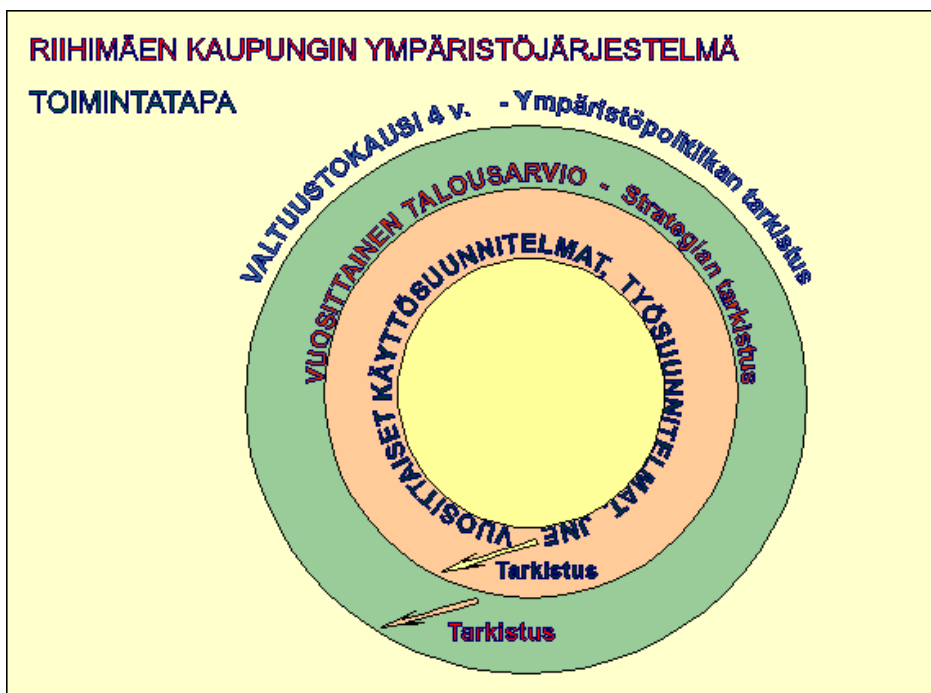
Kuva 1 Riihimäen kaupungin ympäristöjärjestelmä

Kuva 2 Toimijakaavio

Kuva 3 Toimintatapa ympyrä

2 Ympäristöjärjestelmään liittyvää sanastoa

Ympäristöpolitiikka

Koko kaupungin ja kaikkien sen hallintokuntien ympäristönsuojelutyötä ohjaava sitoumus. Ympäristöpolitiikka sisältää ympäristöpäämäärät, jotka hallintokunnat ottavat huomioon toiminnassaan ja sen suunnittelussa ja seurannassa. Kaupunginvaltuusto vahvistaa ympäristöpolitiikan valtuustokausittain.

Ympäristöpäämäärä

Kaupungin ympäristöpolitiikassa määritetyt aihealueet, joiden suhteen kaupunki haluaa parantaa toimintaansa, esimerkiksi liikenteen ympäristöhaittojen ehkäiseminen ja vähentäminen. Päämäärät otetaan huomioon hallintokuntien toiminnassa ja ympäristöohjelmissa.

Ympäristönäkökohta

Ympäristönäkökohtia ovat kaikki eri toiminnot, joilla on vaikutusta ympäristöön, esimerkiksi henkilö- ja tavarakuuljetukset ja työkoneiden käyttö. Kaupungin yhteiset merkittävät ympäristönäkökohdat on otettu huomioon ympäristöpolitiikassa. Jokaisella kaupungin yksiköllä voi olla myös muita, omalle toiminnalle tyypillisiä ympäristönäkökohtia.

Ympäristövaikutus

Ihmisen toiminnasta aiheutuva hyvä tai huono muutos ympäristössä, esimerkiksi ilman epäpuhtauksien lisääntyminen liikenteen seurauksena. Toimintojaan kehittämällä kaupunki pyrkii vähentämään huonoja ja lisäämään positiivisia ympäristövaikutuksia.

Ympäristöjärjestelmä

Sovittu tapa, jonka avulla ympäristöasiat sisällytetään kaupungin hallintokuntien ja työyksiköiden tavanomaiseen toimintaan ja sen suunnittelu-, toteutus- ja seurantamenettelyihin. Järjestelmän avulla toteutetaan kaupungin ympäristöpolitiikkaa.

Ympäristöohjelma

Tavoitteet, toimenpiteet, aikataulut, resurssit ja vastuut sisältävä suunnitelma, jonka avulla kukin hallintokunta edesauttaa ympäristöpolitiikan ja -päämäärien toteutumista. Ympäristöohjelmat laaditaan vuosittain taloussuunnittelun yhteydessä ja niiden toteutumista seurataan tilinpäätöskäsittelyn yhteydessä.

Auditointi

Auditointien eli arviointien avulla selvitetään toimiiko ympäristöjärjestelmä sovitusti ja tehokkaasti. Auditoinneista saadaan tietoa toiminnan ja ympäristöjärjestelmän kehittämistä varten.

Poikkeama

Tilanne, jolloin ympäristöjärjestelmässä kuvattuja toimintatapoja ei ole noudatettu tai on toimittu esimerkiksi ympäristöjärjestelmän periaatteita tai lainsäädännön vaatimuksia vastaan.

Toimintaohje

Ohjeistuksella varmistetaan, että asiat tehdään päätetyllä tavalla. Kirjalliset ohjeet laaditaan sellaisista toiminnoista, joissa ohjeen, opasten tai koulutuksen puute saattaa aiheuttaa ongelmatilanteen. Ohjeet on pidettävä niitä tarvitsevien saatavilla.

Ekotukihenkilö

Hallintokunnat nimeävät kaupungin jokaiseen työyksikköön/rakennukseen ekotukihenkilön (ennen ympäristövastaava). Ekotukihenkilön tehtävänä on muun muassa hoitaa käytännön ympäristöasioita, kuten organisointia, opastamista ja tiedottamista yksikkötasolla. Ekotukihenkilö toimii yhteistyössä hallintokunnan ympäristötiimin jäsenen kanssa. Ekotukihenkilöitä on yhteensä noin 80.

3 Ympäristöpolitiikka ja -päämäärät

3.1 Riihimäen kaupungin ympäristöpolitiikka

hyväksytty kaupunginvaltuustossa 13.1.2014

Ympäristöpolitiikka

Tämä ympäristöpolitiikka on osa Riihimäen kaupungin ympäristöjärjestelmää. Ympäristöpolitiikan tarkoituksena on huolehtia ympäristön tilasta. Tavoitteena on Riihimäen kaupungin hallinnon ja myös ympäristön tilaan vaikuttavien muiden tahojen kuten asukkaiden, järjestöjen ja yritysten hyvä tietämys ja yhteisvastuu ympäristöstä.

Ympäristöpolitiikka on osa koko kaupungin kehittämisstrategiaa ja -ohjelmaa. Ympäristöpolitiikka hyväksytään Riihimäen kaupunginvaltuustossa valtuustokausittain.

Riihimäen kaupunki sitoutuu koko hallinnossaan ympäristön pilaantumisen ehkäisyyn, jatkuvaan ympäristönsuojelutason parantamiseen sekä lainsäädännön veloitteiden täyttämiseen. Suunnittelussa, toiminnassa ja päätöksenteossa arvioidaan merkittävät ympäristövaikutukset.

Vastuu ympäristöasioiden huomioon ottamisesta osana työtehtäviä ja päätöksentekoa kuuluu kaikille Riihimäen kaupungin työntekijöille ja luottamushenkilöille. Ympäristöpolitiikan toteuttaminen sisällytetään kaupungin talousarviosuunnitteluun ja hallintokuntien vuosittaisiin käyttösuunnitelmiin ja ohjelmiin. Kunkin hallintokunnan ympäristöpolitiikasta johdetut ympäristötavoitteet ja toimenpiteet valmistellaan vuosittaisen talousarvion ja toimintasuunnittelun yhteydessä. Hallintokuntien tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista selvitetään ympäristöraportissa kaupunginvaltuustolle tilinpäätöksen yhteydessä.

Riihimäen kaupungin ympäristöpäämäärät

Seuraavien ympäristöpäämäärien toteutumiseksi kaupungin hallintokunnat, liikelaitokset ja yhtiöt asettavat talousarviossa toimintaansa soveltuvat yksityiskohtaiset ympäristötavoitteet ja toimenpiteet.

1. Luonnon monimuotoisuudesta ja luonnonvaroista huolehtiminen

Riihimäen kaupunki edistää metsien, virkistysalueiden ja muiden luontokohteiden luonnon monimuotoisuutta. Myös kaupungin metsien hoidossa huomioidaan luonnon monimuotoisuus ja virkistysarvojen säilyminen. Riihimäen kaupunki turvaa viheralueiden ja ekologisten yhteyksien säilymisen ja huolehtii kaupunkiluonnon elinvoimaisuudesta ja viherverkon toimivuudesta myös tiivistyvässä kaupunkirakenteessa.

Luonnonvarat säilytetään monipuolisina ja elinvoimaisina sekä maisema-arvoiltaan ja virkistyskäytöltään laadukkaina. Pohjavesiä suojelemalla turvataan riihimäkeläisille puhdas juomavesi. Riihimäen kaupunki edistää myös pintavesiensä suojelua sekä virkistysarvoa ja -käyttöä. Vantaanjokea kehitetään viihtyisänä ympäristöelementtinä ja lähiluontokohteena.

Riihimäen kaupunki säästää luonnonvaroja parantamalla toimintojen materiaalitehokkuutta ottamalla kaikissa hankinnoissa huomioon koko elinkaaren aikaisen ympäristöystävällisyyden ja resurssitehokkuuden, ehkäisemällä jätteiden syntyä, lisäämällä hyöty- ja uudelleenkäyttöä, jäteneuvonnalla ja kehittämällä alueellista jätehuoltoyhteistyötä. Kaikki hallintokunnat ja tytäryhtiöt koulutetaan kestävien hankintojen tekemiseen.

2. Ilmastonmuutoksen hillitseminen sekä ilmastonmuutokseen varautuminen

Riihimäen pitkän aikavälin tavoitteena on hiilineutraalius. Kaupunki toteuttaa vuoteen 2020 ulottuvaan ilmastostrategiaan kirjatut toimenpiteet päästöjen vähentämiseksi ja ilmastonmuutoksen vaikutuksiin varautumiseksi. Riihimäen kaupunki huomioi ilmastonmuutoksen hillitsemisen ja siihen varautumisen kaikessa kaupungin suunnittelussa ja toimenpiteiden toteutuksessa. Ilmastonmuutoksen vaikutusten aiheuttamia riskejä ennaltaehkäistään.

Riihimäen kaupunki suosii uusiutuvilla energialähteillä tuotetun energian ja kaukolämmön käyttöä ja lisää uusiutuvilla energialähteillä tuotetun sähkön ja lämmön osuutta omassa energiahankinnassa.

Riihimäen kaupunki on sitoutunut energiatehokkuussopimuksessa 9 % energiansäästöön vuosina 2008 – 2016 sekä tähän vaadittaviin toimenpiteisiin, jotka on kirjattu energiatehokkuussopimuksen toimintasuunnitelmaan.

Riihimäen kaupunki säästää energiaa myös välttämällä tarpeetonta energiankulutusta ja parantamalla energiatehokkuutta.

3. Ekotehokas kaupunkirakenne ja liikennejärjestelmä

Riihimäen kaupungin harjoittama kaavoitus, maankäytön suunnittelu, rakentaminen sekä rakennetun ja kulttuuriympäristön suojelu ja parantaminen tuottavat yhdyskuntarakenteeltaan eheää, toimivaa, viihtyisää ja luontoarvoiltaan rikasta kokonaisu ympäristöä. Yhdyskuntarakennetta koskevien hankkeiden ja päätösten energiatehokkuus ja vaikutukset kasvihuonekaasupäästöihin pyritään selvittämään jo suunnitteluvaiheessa.

Kaavoituksessa ja maankäytön suunnittelussa kiinnitetään erityistä huomiota luontoarvojen tunnistamiseen ja säilyttämiseen, meluntorjuntaan, pohjavesien suojeluun ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen.

Liikenteen ympäristöhaittoja ehkäistään vähentämällä liikennetarvetta ja turvaamalla kevyen liikenteen toimivuus ja joukkoliikenteen toimintaedellytykset. Kevyen ja joukkoliikenteen osuutta lisätään ja pyöräilyn reittiverkoston laatua ja kattavuutta parannetaan. Liikenteestä aiheutuvat ilmansaaste-, pöly- ja meluhaitat minimoidaan.

4. Ympäristötietoisuuden lisääminen ja ympäristömyönteisten asenteiden vahvistaminen

Riihimäen kaupunki vahvistaa kuntalaisten sekä kaupungin henkilöstön ja luottamushenkilöiden ympäristötietoisuutta ja sitoutumista ympäristön- ja luonnonsuojeluun. Kaupungin yksiköihin vakiinnutetaan ympäristöystävälliset toimintatavat. Ympäristön kannalta merkittävien päätösten yhteydessä arvioidaan niiden vaikutukset ympäristöön ja ympäristöpolitiikan päämääriin.

Ympäristöasioita edistetään aktiivisella ja vuorovaikutteisella sidosryhmäyhteistyöllä ja viestinnällä. Kaupunki luo mahdollisuuksia ja kannustaa ympäristöä säästävään elämäntapaan. Asukkaiden osallistumismahdollisuuksia omaa ympäristöä koskeviin asioihin parannetaan.

Kestävä kehitys ja ympäristökasvatus ovat osa koulujen ja varhaiskasvatuksen oppisisältöä sekä nuorisotyön sisältöä. Ympäristönsuojelu ja kestävä kehitys huomioidaan myös oppimisympäristöissä ja niitä toteutetaan arkitöiminnoissa.

5. Ympäristöriskien hallinta

Riihimäen kaupunki tunnistaa oman toimintansa ympäristöriskit ja hallitsee ja ennaltaehkäisee ympäristöhaittoja ja -riskejä omilla toimillaan. Kaupunki ennaltaehkäisee maankäytön suunnittelussa, elinkeinopolitiikassa, elinkeinoelämän ohjauksessa ja viranomaistoiminnassa myös tuotantoelämän ympäristöhaittoja sekä pienentää olemassa olevia haittoja niin, että kuormitus ympäristöön vähenee.

3.2 Ympäristöpolitiikan ja -päämäärien päivittäminen

Ympäristöpolitiikka ja -päämäärät ohjaavat kaupungin ympäristötyötä. Poliitiikka ja päämäärät on luotu ensimmäisen kerran järjestelmän kehittämistyön alkuvaiheessa ns. alustavan katselmuksen tulosten perusteella.

Ympäristönsuojeluyksikkö yhteistyössä ympäristötiimin kanssa valmistelee valtuustokausittain johdon katselmuksen tuloksia apuna käyttäen ehdotuksen kaupungin ympäristöpolitiikaksi. Ympäristölautakunta pyytää hallintokunnilta lausunnot ehdotuksesta. Ympäristöpolitiikka ja sen sisältämät ympäristöpäämäärät käsitellään kaupunginhallituksessa ja hyväksytään kaupunginvaltuustossa. Poliitiikan toteuttaminen sisällytetään kaupungin kehittämisstrategiaan ja -ohjelmaan.

Ympäristöpolitiikasta ja sen muutoksista tiedotetaan koko henkilöstölle ja luottamushenkilöille. Ajan tasalla oleva ympäristöpolitiikka on nähtävillä intranetissä ja kaupungin verkkosivuilla.

4 Yhteiset ympäristönäkökohdat ja niiden seuranta

4.1 Yhteiset merkittävät ympäristönäkökohdat

Kaupungin yhteiset merkittävät ympäristönäkökohdat määritetään yksiköiden ympäristönäkökohtien perusteella. Ensimmäisen kerran merkittävät yhteiset ympäristönäkökohdat määritettiin alustavan katselmuksen yhteydessä ja ne luovat pohjan koko ympäristöjärjestelmätölle. Ympäristönäkökohdat päivitetään jatkossa ympäristötiimissä ympäristöpolitiikan päivittämisen yhteydessä.

Ympäristötiimissä 19.9.2013 päivitetty kaupungin yhteiset merkittävät ympäristönäkökohdat ovat:

- Materiaalitehokkuus ja hankinnat
- Luonnon monimuotoisuus ja viheralueet
- Energian käyttö ja ilmastonmuutos
- Ekologisesti kestävä kaupunkirakenne ja liikenne
- Ympäristötietoisuus
- Ympäristöriskit

Ympäristötiimi päättää milloin jokin merkittävä ympäristönäkökohta otetaan yhteiseksi kehitettäväksi asiaksi. Yhteiset merkittävät ympäristönäkökohdat muodostavat pohjan kaupungin ympäristöpolitiikalle.

4.2 Yhteisten ympäristönäkökohtien tarkkailu ja seuranta

Kaupungin yhteisten merkittävien ympäristönäkökohtien ja -vaikutusten kehitystä seurataan erilaisilla mittareilla.

Seurattavia mittareita ovat mm.

Kuljetukset: kaupungin henkilökunnan omilla autoilla tekemät työ- ja virkamatkat (km/v)

Energian ja veden kulutus: kaukolämmön, öljyn, sähkön ja veden käyttömäärät sekä ominaiskulutukset toimialoitain, vesijohtoverkostoon pumpattu vesi, vuotoveden määrä ja vuotoprosentti, Vesihuoltolaitoksen ympäristökuormituksen panos-tuotos tarkastelu.

Paperinkulutus: toimistopaperin kulutus

Hankinnat: ympäristöasioiden huomioiminen vuosisopimuksissa

Tekniseen alaan liittyvät mittarit ovat konkreettisia ja siten helpoimmin seurattavia. Kaikkien ympäristönäkökohtien vaikutukset eivät ole yhtä helposti mitattavissa. Tämä ei kuitenkaan vähennä niiden painoarvoa. Näkökohtien kehittymistä arvioidaan seuraamalla tehtyjä toimenpiteitä ja arvioimalla niillä saavutettuja tuloksia.

Jatkossa voidaan esimerkiksi laskea kaupungin koneiden käyttötunteja/ ajettuja km, jatkuvassa käytössä olevien ympäristömerkittyjen tuotteiden määrää, Metsä-Mörri -opetusta saaneiden päiväkotilasten määrää ja/tai Mörri -opettajakoulutuksen saaneita.

4.3 Kaupungin ympäristövaikutusten tarkkailu ja seuranta

Ympäristönäkökohtien parantamiseksi tehtävän työn tulokset näkyvät kaupungin ympäristövaikutuksissa, eli ympäristön tilan muutoksissa. Kaupunki on vain yksi alueensa ympäristönsä tilaan vaikuttava toimija, joten vain osa ympäristön tilan muutoksista johtuu suoraan kaupungin toiminnasta.

Ympäristön tilan seuranta suorittavat mm. kaupungin ympäristönsuojeluyksikkö, Hämeen ELY-keskus, Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistys sekä esim. yritykset ympäristölupiinsa liittyvin tarkkailuin ja raportein. Myös kaupungin hallintokunnat vastaavat omiin tehtäviinsä liittyvästä ympäristön tilan tarkkailusta ja seurannasta. Kaupungin kasvillisuudesta, eläimistöä, vesien- ja ilman tilasta tehdään tarvittaessa selvityksiä. Kaupungin ympäristöntilan raportti pyritään julkaisemaan valtuustokausittain.

5 Kaupungin ympäristöraportti

Kaupunki kerää tiedot ympäristön hyväksi tekemästään työstä ympäristöraporttiin, joka julkaistaan vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä. Raportin avulla seurataan ympäristöpolitiikan toteutumista sekä tuetaan hallintokuntien välistä yhteistyötä, sisäistä tiedonkulkua ja ympäristöjärjestelmän ylläpitoa ja kehittämistä.

Kerran valtuustokaudessa julkaistaan laajempi ympäristöraportti, vuosittain hiukan suppeampi ympäristöraportti.

Ympäristöraportissa tarkastellaan ympäristöpolitiikan, -päämäärien ja ympäristötavoitteiden toteutumista. Lisäksi ympäristöraportissa seurataan kaupungin yhteisiin merkittäviin ympäristövaikutuksiin liittyviä toimintoja ja mittareita. Raportissa on toistaiseksi esitetty myös ympäristönsuojeluun liittyviä taloudellisia tietoja.

Ympäristöasiantuntija kokoaa ympäristöraporttia varten hallintokuntien keräämät tiedot ympäristöpolitiikan, ympäristötavoitteiden ja ympäristöohjelmien toteutumisesta sekä mittareiden tuloksista. Raportti kootaan ympäristönsuojeluyksikön koordinoimassa työryhmässä, ympäristötiimi kommentoi raporttiluonnosta.

Raportti lähetetään johtoryhmälle, ympäristötiimille ja kaupunginhallitukselle ja -valtuustolle. Mahdollisuuksien mukaan raporttia jaetaan myös muille tahoille. Raportti saatavilla myös intranetissä ja internetissä.

6 Järjestelmän toteuttamisen vastuut

Ympäristöjärjestelmää toteutetaan normaalin kaupunkiorganisaation puitteissa. Alla on kuvattu oleellisia vastuita järjestelmän toteuttamisessa ja kehittämisessä.

Luottamushenkilöelimet

Kaupunki varaa vuosittain talousarviossa riittävät resurssit järjestelmän toteuttamiseen ja valvomiseen. Lautakunnat valmistelevat ehdotukset kaupunginhallitukselle ja -valtuustolle. Valtuusto päättää rahoista ja resursseista talousarvion laadinnan yhteydessä sekä seuraa tavoitteiden toteutumista tilinpäätöksen yhteydessä.

Ympäristölautakunta ohjaa ja seuraa ympäristöjärjestelmätyön etenemistä, sekä valmistelee valtuustokausittain kaupunginhallitukselle ja valtuustolle esityksen ympäristöpolitiikan päivittämisestä.

Virkamiesjohto

Kaupungin johtoryhmä valitsee ympäristötiimiin johdon edustajan, joka raportoi ympäristöjärjestelmän toimivuudesta johtoryhmälle. Johtoryhmä suorittaa johdon katselmuksat ja vastaa järjestelmän toimivuudesta.

Ympäristöjohtaja johdon edustajana vastaa ympäristöjärjestelmän kokonaistoimivuuden valvonnasta.

Vastuut hallintokunnissa

Hallintokunnat ja työyksiköt vastaavat ympäristöpolitiikan soveltamisesta omissa työyksiköissään. Organisaatiokaaviot löytyvät jokaisesta hallintokunnasta.

Hallintokunnat luovat vuosittain ympäristöohjelmat ja huolehtivat niiden toteuttamisesta ja seurannasta. Hallintokunnat päivittävät tarvittaessa ympäristökatselmuksat, jos toiminta muuttuu oleellisesti.

Hallintokunnan ja työyksiköiden johto vastaa henkilökunnan ohjeistamisesta, sisäisestä tiedottamisesta ja ympäristötavoitteiden ja -suunnitelmien laatimisesta ja toteuttamisesta. Jokainen työntekijä vastaa ympäristöasioiden huomioinnista omissa työssään.

Kaupungin keskitettyjen toimintojen, kuten esimerkiksi hankintojen, tilapalveluiden ja siivouksen ohjeistamisesta ja tiedottamisesta vastaa keskitetyn toiminnon järjestävä yksikkö. Kukin työyksikkö vastaa itse ohjeiden soveltamisesta omaan toimintaansa sopivaksi.

Ympäristötiimi

Hallintokuntien edustajista koostuva ympäristötiimi toimii johtoryhmän ja työyksiköiden välissä. Ympäristötiimi vastaa osaltaan ympäristöjärjestelmän toimivuuden tarkkailusta ja järjestelmän kehittämisestä. Sen tehtävänä on myös välittää tietoa ja auttaa hallintokuntien ja työyksiköiden toiminnan koordinoimisessa.

Ekotukihenkilöt

Kaupungin jokaisessa yksikössä ja työyhteisössä on ekotukihenkilö, jonka tehtävänä on mm. hoitaa käytännön ympäristöasioita kuten organisointia, opastamista ja tiedottamista yksikkötasolla. Hän toimii yhteistyössä hallintokunnan ympäristötiimin jäsenen kanssa. Ekotukihenkilöiden toiminta liittyy erityisesti suoriin ympäristövaikutuksiin, eli energian- ja veden käyttöön, paperin kulutukseen, liikkumiseen, hankintoihin, jätteisiin ja lajitteluun. Ekotukihenkilö voi osallistua myös laajemmin yksikön tai hallintokunnan ympäristötavoitteiden ja -ohjelmien laatimiseen.

Ympäristöasiantuntija

Ympäristöasiantuntija koordinoi ympäristöjärjestelmän työtä koko kaupungin sisällä sekä ohjaa ja neuvoo yksiköitä tarpeen mukaan. Ympäristöasiantuntija toimii ympäristötiimin sihteerinä.

7 Vuosittainen työ hallintokunnissa

7.1 Ympäristönäkökohdat työn pohjana

Ympäristöjärjestelmää toteutetaan käytännön tasolla hallintokunnissa ja työyksiköissä. Työn tavoitteena on yhteisen ympäristöpolitiikan toteuttaminen ja ympäristöpäämäärien saavuttaminen sekä hallintokunnan omien ympäristönäkökohtien, eli ympäristöön vaikuttavien toimien, jatkuva parantaminen.

Työyksiköiden omat ympäristönäkökohdat ja -vaikutukset tunnistettiin ensimmäisen kerran ns. alustavassa katselmuksessa ympäristöjärjestelmän rakennusvaiheessa. Samassa yhteydessä käytiin läpi työyksiköiden normaalit toimintatavat sekä mm. selvitettiin toimintaan liittyvät lakisääteiset ym. vaatimukset. Ympäristökatselmus päivitetään toiminnan, tuotteiden tai palveluiden olennaisesti muuttuessa. Jatkossa tavoitteena on katselmuksen päivittäminen säännöllisin väliajoin.

7.2 Normaalin toiminnan hallinta

Kaikissa työyksiköiden toiminnoissa ja rutiineissa tulee ottaa ympäristöasiat huomioon. Työyksiköiden tavanomaisissa toiminnoissa asioiden hyvä tila säilytetään oikeilla toimintatavoilla, riittäväillä ohjeilla ja selkeällä vastuiden määrittämisellä. Mikäli puutteita havaitaan, tulee esimiehen huolehtia riittävästä opastuksesta ja ohjeistuksesta oikeiden toimintatapojen käyttöön ottamiseksi.

7.3 Ympäristöohjelmien laatiminen ja muut kehittämiskeinot

Vuosittain hallintokunnissa ja yksiköissä tunnistetaan omat kehittämistarpeet. Parannusta vaativille asioille laaditaan ympäristöohjelma.

Ympäristöohjelmissa asetetaan tavoitteet, ja määritetään vastuut, resurssit ja aikataulut tavoitteiden toteuttamiseksi. Huomioon otetaan myös lakisääteiset ja muut vaatimukset, toiminnalliset mahdollisuudet ja käytössä olevat resurssit sekä sidosryhmien näkemykset.

Tietyn tavoitteen saavuttamiseksi voi olla useita eri keinoja. Toimenpiteet voivat olla myös osa yksikön normaalia toimintasuunnitelmaa tai ne voivat sisältyä muihin hallintokunnan tai yksikön ohjelmiin tai hankkeisiin.

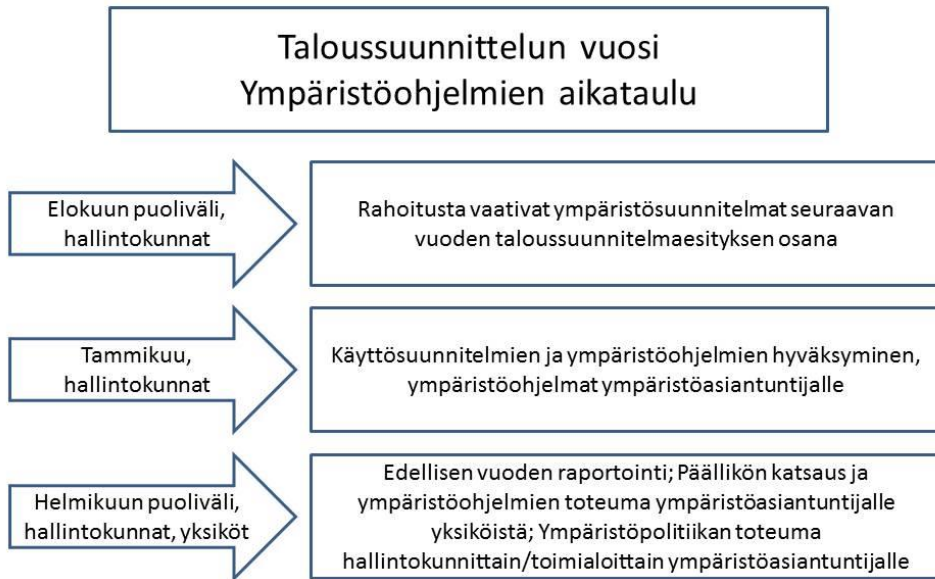
7.4 Ympäristöohjelmat osana talouden ja toiminnan suunnittelua ja seuranta

Hallintokuntien ja työyksiköiden ympäristöohjelmat hyväksytään vuosittain talousarvion käsittelyn yhteydessä. Hallintokuntien johto vastaa siitä, että ympäristöohjelmien käsittely kulkee muun suunnittelun mukana.

Ohjelmien toteuttaminen tapahtuu vuoden aikana tai ohjelman aikataulun mukaisesti, ja toimenpiteiden edistymistä seurataan hallintokunnissa kuten muidenkin toiminnallisten tavoitteiden toteutumista.

Ympäristöohjelmien toteutumisen raportointi tapahtuu tilinpäätöskäsittelyn yhteydessä. Ympäristöpolitiikan toteutuminen hallintokunnittain / toimialoittain kirjataan kaupungin ympäristöraporttiin.

Kuva 4. Ympäristöohjelmien laadinnan aikataulu osana normaalia taloussuunnittelua.

Tarkemmat päivämäärät taloussuunnitelman laadinta-aikataulun mukaan.

7.5 Työ tytäryhteistöissä

Riihimäen kaupunki ohjaa tytäryhteistöjensä toimintaa konserniohjeilla. Vuonna 2006 hyväksytyjen konserniohjeiden mukaan tytäryhtiöiden tulee noudattaa toimintansa suunnittelussa, toteutuksessa, seurannassa ja raportoinnissa kaupungin ympäristöpolitiikkaa ja ympäristöjärjestelmän toimintaperiaatteita.

Kaupungin tytäryhteistöjä ovat:

Osakeyhtiöt

Riihimäen Tilat ja Kehitys Oy konserni 100 %:

- * Riihimäen Messut Oy 99 %
- * First Round Oy 51,5 %
- * Kiinteistö Oy Riihimäen Kynttilätie 17 65 %

Riihimäen Kotikulma Oy konserni 100 %:

- * Kotikulman Kiinteistöpalvelut Oy 100 %

Riihimäen Linja-autoasema Oy 100 %

Riihimäen Teatteri Oy 100 %

Riihimäen Kaukolämpö Oy 90 %*

RHL-Data Oy 56,43 %

Kiinteistöosakeyhtiöt

Kiinteistö Oy Riihimäen Yritystalo 100 %

Kiinteistö Oy Riihimäen Paloasema 100 %

Kiinteistö Oy Riihimäen Jäähalli 100 %

Kiinteistö Oy Riihimäen Teatterihotelli 88,12 %

Kiinteistö Oy Paimenpolku 2 51 %

Kiinteistö Oy Riihenperä 50,63 %

8 Koulutus ja viestintä

8.1 Koulutus

Koulutuksen tavoitteena on, että henkilökunta tuntee Riihimäen kaupungin ympäristöpolitiikan merkityksen oman työtehtävänsä kannalta. Jokaisella työntekijällä tulee olla tiedossa mitä ympäristöasioita omiin työtehtäviin liittyy sekä mitä oikeuksia ja velvollisuuksia sekä raportointivastuita itselle kuuluu. Jokaisen tulee olla tietoinen sovitusta menettelytavoista sekä omaan toimintaansa liittyvistä parannustavoitteista. Henkilöstöllä tulee olla myös tieto ja valmiudet toimia hätätilanteissa.

Ympäristökoulutuksen tarve kartoitetaan hallintokunnissa esimiesten ja alaisten välisissä kehityskeskusteluissa muiden koulutustarpeiden ohessa. Ympäristötiimi kartoittaa henkilökunnan ympäristökoulutustarpeen vuosittain ja laatii suunnitelman lisättäväksi kaupungin koulutussuunnitelmaan. Yhteisen koulutuksen lisäksi hallintokunnat varaavat osaltaan riittävät resurssit omaan alaansa liittyvän ympäristökoulutuksen järjestämiseen.

Uusien henkilöiden työhön perehdytyksessä huomioidaan ko. työhön liittyvät ympäristönäkökohdat ja ympäristöpolitiikan merkitys työtehtävien kannalta.

Riihimäen kaupungin sopimuskumppaneilta edellytetään riittäviä tietoja, taitoja ja resursseja ympäristövastuulliseen tavarantoimitukseen sekä sovitun työn tai palvelun tuottamiseen.

8.2 Tiedotus

Sisäinen tiedotus

Henkilökunnan tiedotuskanavia ovat henkilökohtaiset keskustelut, työpaikkakokoukset, tiedotteet, tiedotustilaisuudet, sähköposti, intranet, internet, yammer sekä ympäristöraportti. Koko henkilöstölle tiedotettavia asioita ovat mm. ympäristöpolitiikka, merkittävät ympäristönäkökohdat, järjestelmän toimivuus sekä ympäristöpäämäärien ja -tavoitteiden saavuttaminen.

Virastopäälliköiden vastuulla on tiedon kulku hallintokuntansa työyksiköiden välillä. Tiedotusvastuu työyksikössä on yksikön päälliköllä. Lähin esimies on vastuussa tiedottamisesta työntekijöilleen ja myös tiedon ja palautteen välittämisestä työntekijöiltä eteenpäin. Ympäristötiimin jäsenet huolehtivat osaltaan tiedonkulusta ympäristötiimin ja yksiköiden välillä. Yksiköiden ekotukihenkilöiden yksi tehtäväalue on ympäristöasioiden opastaminen ja tiedottaminen.

Kaupunginjohtaja ja ympäristölautakunta vastaavat tiedonkulusta hallitukseen ja valtuustoon. Ympäristöjohtaja vastaa tiedotuksesta ympäristölautakunnalle ja -lautakunnalta. Ympäristötiimin johdon edustaja vastaa tiedonkulusta johtoryhmälle. Kukin yksikkö vastaa omaan toimintaan liittyvien ohjelmien ym. tiedottamisesta.

Tiedotus sidosryhmille

Henkilökunnan lisäksi myös kaupunkilaisille, asiakkaille ja muille sidosryhmille tarjotaan tietoa kaupungin ympäristöjärjestelmätyöstä. Ulkoisia tiedotuskanavia ovat mm. tiedotusvälineet, internet, ympäristöraportti, julkaisut jne. Ympäristön tilan raportti julkaistaan omana raporttina valtuustokausittain. Ympäristöjärjestelmätyöhön ja ympäristöasioihin liittyvästä ulkoisesta tiedottamisesta vastaa pääasiassa ympäristöjohtaja.

8.3 Aloitteiden ja kyselyiden käsittely

Henkilökunnalta ja ulkoa tulleet ympäristöä koskevat aloitteet, kyselyt ja valitukset kirjataan ympäristötiedustelujen vastaanottolomakkeelle ja käsitellään lomakkeen ohjeiden mukaisesti.

9 Asiakirjojen hallinta

Ympäristöhallintajärjestelmä koostuu seuraavista asiakirjatasoista:

- * **ympäristökäsikirja** sisältää koko järjestelmän kuvauksen, ympäristöpolitiikan sekä toimintaa ohjaavat asiakirjat
- * **toimintaohjeet** sisältävät kuvaukset työvaiheiden menettelyistä esim. prosessikuvauksia, yksikön hätäsuunnitelmia, työ- ja toimintaohjeita
- * **muut asiakirjat** sisältää *viiteaineistoa* kuten luvat, standardit, käyttöohjeet, lainsäädännön ja määräykset sekä *ympäristötiedostoja*, jotka ovat järjestelmän tuottamaa aineistoa muistioita, rekistereitä, tilastoja, lomakkeita ja raportteja.

Kaikki ympäristöhallintajärjestelmään liittyvät asiakirjat ovat hyväksytyjä ja päivitettyjä. Niiden ajantasaisuus ja riittävyys tarkistetaan vuosittain. Ympäristötiimi päättää ohjeiden riittävydestä.

Ajan tasalla olevat asiakirjat löytyvät osin intranetistä, osin hallintokunnista. Ympäristöasiantuntija vastaa asiakirjojen hallinnasta intrassa. Asiakirjoja ei jaeta, vaan jokainen voi itse tulostaa tarvittavat asiakirjat intrasta. Jokainen myös itse vastaa tulostamansa vanhentuneen asiakirjan käytöstä poistamisesta.

Yksiköt päättävät ja vastaavat itse omista tilastoitavista ympäristöasioistaan. Ympäristötiedostojen rekisteri löytyy intrasta, josta selviää tiedoston muoto, säilytyspaikka, säilytysaika ja ko. tiedostosta vastaava henkilö. Ympäristöasiantuntija päivittää rekisteriä tarpeen mukaan.

10 Järjestelmän kehittäminen

10.1 Johdon katselmus

Johdon katselmus on kaupungin johtoryhmän vuosittain tekemä ympäristöjärjestelmän kokonaistoimivuuden tarkistus. Johdon katselmuksen tavoitteena on varmistaa ympäristöjärjestelmän soveltuvuus, riittävyys ja tehokkuus. Johdon katselmuksessa osoitetaan ympäristöpolitiikan, päämäärien ja muiden järjestelmän osien muutostarpeet huomioiden ympäristökatselmusten ja auditointien tulokset, muuttuvat olosuhteet ja sitoutuminen jatkuvaan parantamiseen.

Johdon katselmuksessa käsiteltäviä asioita ovat esimerkiksi:

- ympäristöpolitiikan soveltuvuus kaupungin toimintaympäristöön
- ympäristötavoitteiden ja -päämäärien saavuttaminen
- auditointisuunnitelma ja yhteenvedot sisäisten auditointien raporteista
- ympäristötiimin kokousten pöytäkirjojen yhteenveto
- lainsäädännön muutokset
- teknologian kehittyminen
- tapahtuneet ympäristövahingot ja niiden ehkäisy jatkossa
- toteutettu ympäristökoulutus
- muuttuvat olosuhteet, sidosryhmien odotukset, valitukset ja yhteydenotot
- kaupungin ympäristöraportti
- vastuunjakojen selkeys ja resurssien riittävyys

Muun muassa em. tietoja huomioon ottaen johtoryhmä muodostaa kokonaiskuvan ympäristöjärjestelmän toimivuudesta ja tehokkuudesta sekä päättää järjestelmän muutos- ja kehittämistarpeista koko kaupunkiorganisaatiossa.

10.2 Auditoinnit

Ympäristöjärjestelmän auditointien eli arviointien avulla selvitetään toimiiko järjestelmä sovitusti ja tehokkaasti.

Sisäiset auditoinnit ovat kaupungin itse järjestämiä. Auditointeja voidaan suorittaa esimerkiksi yksikkökohtaisesti tai aihepiirin mukaan. Merkittäviin ympäristönäkökohtiin liittyen luodaan itsearviointilomakkeita, joita yksiköt voivat käyttää omiin sisäisiin auditointeihinsa.

Auditoinneilla hankitaan yksiköiltä arvokasta tietoa oman toiminnan ja järjestelmän kehittämiseen ja ylläpitoon sekä koulutustarpeisiin liittyen. Ympäristötiimi päättää auditointien suorittamisesta. Auditointien tulisi olla suunnitelmallisia ja säännöllisiä.

Ulkoisesta auditoinnista ja järjestelmän mahdollisesta sertifioinnista päättää kaupunginhallitus.

10.3 Ympäristökatselmuks

10.3.1 Alustava ympäristökatselmus

Ympäristökatselmuksen tarkoituksena on saada kuva siitä, miten kaupunki hoitaa ympäristöasiansa. Ensimmäinen ympäristökatselmus, ns. alustava katselmus toteutettiin järjestelmän rakentamisen alkuvaiheessa. Siitä saadut tiedot loivat pohjan ympäristöjärjestelmän rakentamiselle.

10.3.2 Ympäristökatselmuksen päivittäminen

Ympäristökatselmuksessa määritetään kaupungin ympäristövaikutukset sekä niitä aiheuttavat ympäristönäkökohdat, eli kaikki toiminnot, jotka vaikuttavat suoraan tai välillisesti ympäristöön.

Katselmuksessa käydään läpi myös nykyiset toimintatavat ja aiemmin sattuneet ympäristöhaittoja aiheuttaneet onnettomuudet sekä kartoitetaan lakisäätteiset ja muut toimintaa koskevat viranomais- ym. vaatimukset.

Ympäristökatselmus päivitetään toiminnan oleellisesti muuttuessa. Hallintokunnat vastaavat päivityksestä. Katselmuksesta saadaan tietoa myös johdon katselmukseen järjestelmän kehittämistä ja politiikan päivittämistä varten.

Työyksiköiden omien ympäristönäkökohtien päivittäminen

Työyksiköiden omat ympäristönäkökohdat ja -vaikutukset tunnistettiin ensimmäisen kerran alustavassa katselmuksessa ympäristöjärjestelmän rakennusvaiheessa. Tällöin tunnistettiin sekä suorat että välillisesti ympäristöön vaikuttavat toiminnot sekä ympäristön kannalta myönteiset ja haitallisia ympäristövaikutuksia aiheuttavat toiminnot.

Kukin työyksikkö tunnistaa ja arvottaa omat ympäristönäkökohtansa toimintaohjeen mukaisesti. Näkökohdat laitetaan tärkeysjärjestykseen ympäristövaikutusten merkittävyyden ja muiden kriteerien perusteella. Myös mm. asiakkaiden ja sidosryhmien näkemykset huomioidaan. Ympäristökatselmusta päivitettäessä varmistetaan, että tiedot ovat ajan tasalla.

Toimintatapojen ja onnettomuustilanteiden kartoittaminen

Ympäristökatselmuksen osana käydään läpi nykyiset toimintatavat ja varmistetaan niiden ympäristöystävällisyys. Samalla käydään myös läpi tapahtuneet onnettomuustilanteet tai vähältä piti -tilanteet ja varmistetaan, että ohjeistus ja koulutus on riittävää onnettomuuksien ehkäisemiseksi vastaisuudessa.

Lakisäätteisten vaatimusten kartoittaminen

Ympäristökatselmuksen osana myös kaupunkia ja sen yksiköitä koskevat erilaiset lakisäätteiset ja muut vaatimukset kartoitetaan. Riihimäen kaupunkia koskevat ympäristönsuojeluun liittyvät lait, määräykset ja luvat kerätään rekisteriksi ja päivitetään tarvittaessa. Muita vaatimuksia ja sitoumuksia tuovat mm. kauppa- ja teollisuusministeriön kanssa solmittu energiansäästösopimus ja kuntien ilmasto-suojelukampanja.

Hallintokunnat vastaavat itse ympäristöasioihin liittyvien lakisäätteisten vaatimusten tunnistamisesta, seuraamisesta ja täyttämistä. Apua lakivaatimusten tunnistamiseen ja tuleviin muutoksiin saa ympäristönsuojeluyksiköltä ja kaupungin lakimieheltä. Yksiköiden päälliköt tiedottavat lakisäätteisistä ja muista vaatimuksista sekä niiden muutoksista työntekijöille.

11 Poikkeavat tilanteet ja hätämenettelyt

11.1 Valmius ja toimiminen hätätilanteissa

Mahdollisten onnettomuus- ja hätätilanteiden tunnistamiseksi ja niissä toimimiseksi sekä niiden mahdollisesti aiheuttamien ympäristövahinkojen estämiseksi ja lieventämiseksi laaditaan tai täydennetään olemassa olevia suojelusuunnitelmia. Hallintokunnat ja yksiköt vastaavat suunnitelmien laadinnasta ja päivityksestä.

Tyypillisimpiä mahdollisia onnettomuus- ja hätätilanteita ovat tulipalot, kemikaalivuodot, vesivuodot ja -vahingot, kuorman kaatumiset ym. ennalta arvaamattomat tilanteet.

11.2 Poikkeamat ja korjaavat toimenpiteet

Poikkeamiksi kutsutaan tilanteita, jolloin ympäristöjärjestelmässä kuvattuja toimintatapoja ei ole noudatettu tai kun on toimittu esimerkiksi ympäristöjärjestelmän periaatteita tai lainsäädännön vaatimuksia vastaan.

Kyseessä on poikkeama, kun esimerkiksi ei ole noudatettu

- * kaupungin ympäristöpolitiikkaa
- * hallintokunnan tai yksikön ympäristöohjelmaa
- * lakien ja asetusten vaatimuksia
- * järjestelmän menettely- tai työohjeita

tai muutoin toiminnalla on aiheutettu ympäristön tilan huononemista.

Poikkeamat voivat tulla ilmi normaalitoiminnan yhteydessä tai ne voidaan havaita auditointien tai ympäristökatselmuksen päivityksen yhteydessä.

Poikkeamien osalta tarkastellaan mistä ne johtuvat. Mikäli toiminta on järjestelmän periaatteiden vastainen on poikkeavan toiminnan syy selvitettävä ja esim. ohjeistuksen tai vastuiden paremmalla määrittämisellä ehkäistävä tapauksen toistuminen. Poikkeama saattaa toisaalta johtua puutteellisesta tai virheellisestä ohjeistuksesta tai toiminnan kuvauksesta. Tällöin tulee ohjeistusta korjata.

Mikäli poikkeama havaitaan hallintokunnassa ja se johtuu henkilökunnan puutteellisesta ohjeistuksesta tai tiedotuksesta, on hallintokunnan johdon huolehdittava tilanteen korjaamisesta. Jos taas poikkeaman syy on ympäristöjärjestelmässä oleva ”virhe”, tiedottaa hallintokunnan johto ympäristötiimiä asiasta.

Ympäristöjärjestelmän toimintamalli

